

Se znakem červeného kříže

Před vznikem Červeného kříže

Vojenská zdravotní služba se zásadně změnila během 18. století, kdy v osvětské době došlo i k rozvoji lékařské vědy. V důsledku několika reforem zdravotní služby se zvyšila odbornost lékařů i ošetřovatelů, vznikly posádkové nemocnice a byla založena první lékařská chirurgická akademie, tzv. Josefinum ve Vídni. Vznikla tak kvalitní zdravotní služba, již zastínila až během napoleonských válek zdravotní služba francouzská. K jejím standardům se rakouská pokusila přiblížit reformou z roku 1808. Ve válečném období by se ale žádná vojenská zdravotnická služba neobešla bez významné pomoci civilních dobrovolníků, např. po velkých bitvách u Slavkova (1805), u Znojma (1809) a u Chlumce (1813). V 19. století stála zdravotní služba již na pevných základech vytvořených osvětskými reformami a na zkušenostech z napoleonských válek. Systém se však ve větších válečných konfliktech ukázal jako nedostatečný a početně poddimenzovaný. Tristní situace desetitisíců raněných po bitvě u Solferina roku 1859 vedla švýcarského obchodníka a dobrovolného ošetřovatele Henryho Dunanta k iniciativě vedoucí roku 1863 k založení Mezinárodního červeného kříže a k podepsání první Ženevské úmluvy o raněných a nemocných o rok později. Rakousko k ní přistoupilo až po válce roku 1866, kdy se české země opět zaplnily desítkami tisíc raněných vojáků obou stran. V péči o ně výrazně pomáhali dobrovolníci z řad civilistů a církevní řády.

Vojenští felčaři provádějící amputace na mědirytině ze saské vojenské příručky z roku 1726.

Chirurgický nástroj, který byl určen k zaškrvení končetiny během amputace, litografie z prvního celoarmádního výstrojního předpisu z let 1767–1773.

Ošetřování raněných v bitvě u Solferina. Na obraze podlekař Václav Štrnad, jenž byl za pomoc raněným přímo v první linii dekorován medailí za statečnost.

Pohled na obvaziště během bitvy u Solferina v červnu 1859

Pruský král Vilém II. za války roku 1866 při návštěvě jednoho z mnoha provizorních polních špitálů v kostele, který byl přeplněn rakouskými raněnými.

Sanitní vůz Suverénního řádu Maltézských rytířů

Čeští lékaři a zdravotníci v balkánských válkách

Na podzim 1912 vypukla první balkánská válka, v níž se Srbsko, Řecko, Bulharsko a Černá Hora rozhodly využít zhoršující se mezinárodní situace Turecka a rozdělit si jeho evropské území mezi sebou. Válka velmi rezonovala i v české společnosti, kde se vzedmula vlna podpory bojujícím slovanským národům. Proto když představitelé některých válčících států podali prostřednictvím Červeného kříže žádost o pomoc při organizování zdravotní služby, bylo rozhodnuto vypravit vlastní zdravotnickou misi. Brzy byl v Praze ustanoven Pomocný lékařský sbor, jenž celou akci koordinoval, a po zformování konečného počtu dobrovolníků bylo vytvořeno několik skupin, které působily na území Srbska, Bulharska a Černé Hory. Jejich příslušníci sloužili převážně v etapních nemocnicích a v zázemí, kde třídili a operovali raněné a nemocné vojáky. Poskytovali zde však i nutnou zdravotní péči pro místní obyvatelstvo. Činnost celé mise pokračovala i během následující druhé balkánské války. Skupiny si brzy pro svou vysokou odbornost a morálku vysloužily nejen respekt místních vlád a armád, ale také sympatie ze strany obyvatelstva. Pomocná balkánská akce navíc představovala pro české lékaře zdroj cenných zkušeností a nových poznatků při léčení. Ty pak plně využívali i během první světové války, jež měla vypuknout již v létě následujícího roku.

Odjezd jedné z lékařských výprav z pražského nádraží do Sofie v Bulharsku

Bulharští zdravotníci transportují raněné z bitvy do zázemí.

Černohorský král Nikola I. při návštěvě raněných ve vojenské nemocnici v Četyni

Na balkánské bojiště přijely na žádost bojujících států lékařské mise mnoha evropských zemí. Na snímku obvazování zraněných černohorských civilistů členy výpravy Červeného kříže z Velké Británie.

Jedna z výprav, jež působila v Černé Hoře. Čítala sedm lékařů, 16 mediků, 12 opatrovnic, šest ošetřovatelů, lékárníka, správce a pět dam.

Čeští lékaři při práci na operačním sále ve vojenské nemocnici v Kragujevaci v Srbsku

Zdravotnictví v první světové válce – nebezpečí a výzvy

Před první světovou válkou se rakousko-uherské vojenské zdravotnictví již mohlo opřít o síť posádkových nemocnic. Ty v případě mobilizace měly vytvořit a vybavit útvarová zdravotnická zařízení, z nichž se zřizovala obvaziště, a polní a záložní nemocnice, jež měly pomáhat s nápoem raněných na frontě i v zázemí. Přes svou propracovanost se organizace zdravotní služby od vypuknutí války musela vypořádat s celou řadou výzev. Masové nasazení moderních zbraní jako kulometu, dělostřelectva či bojového plynu způsobovalo mezi vojáky obrovské ztráty a hrozilo zahltit celý systém. Stejně nebezpečí představovaly pro vojska infekční nemoci. Epidemie skvrnitého tyfu, cholery či úplavice se v tehdejších armádách dokázaly šířit velice rychle a ochromit celé útvary. Své specifické problémy přinášela i jednotlivá bojiště. Většina bojů na východní a balkánské frontě se odehrávala v těžkém terénu, jenž znesnadňoval i samotný transport raněných a zdravotnického materiálu do polních nemocnic. Často zde navíc docházelo k výskytům cholery, skvrnitého tyfu a úplavice, po přenesení války do Albánie i malárie. Na italské frontě probíhaly boje zejména ve vysokohorském terénu Alp. Italská armáda zde stupňovala dělostřeleckou přípravu, což mělo za následek i časté ostřelování obvazišť a polních nemocnic. Dělostřelba také ztěžovala přepravu raněných, která tak mohla trvat i celé hodiny.

Resuscitace raněného pomocí kyslíkové bomby

*Kvůli nepříznivému počasí na východní frontě vázl odsun raněných i zásobování základním zdravotnickým materiálem.
(Nadače Pozemního vojska AČR)*

Vnitřek srbského cholerového stanu na balkánské frontě

Očkování mužstva proti tyfu a tetanu

Kvůli nebezpečí zásahu dělostřeleckým granátem mohla na italské frontě cesta na obvaziště trvat i několik dní. Ranění vojáci na obrázku míjejí zasaženou zásobovací kolonu.

Obvaziště na italské frontě, jež bylo umístěno kvůli lepší ochraně před dělostřelbou v železničním tunelu.

Zdravotnictví v první světové válce – voják v boji raněný

Válečná zdravotnická služba v c. a k. vojsku tvořila propracovaný, do hloubky členěný systém evakuace a péče o raněné a nemocné. Na jeho hrotu, nejbližší boji, sloužili pod velením zdravotnických poddůstojníků sběrači raněných vybavení nosítky. Přestože byli viditelně označeni bílou rukávovou páskou s červeným křížem a chráněni Ženevskou úmluvou, podmínky na bojišti jim často znemožňovaly dostat se až na palebnou čáru. Pro případ první pomoci byl proto každý voják vybaven obvazovým balíčkem a poučen o jeho použití. Po boji prohledávali sběrači raněných bojiště i místa v okolí, kam se mohli ranění uchýlit. Bylo-li třeba, doplňily je vojenské hlídky, které vypomáhaly nejen s odsunem raněných, ale také s pohřbíváním padlých. Jakmile bojová situace umožnila zahájit akce na záchranu raněných, zřídil zdravotnický personál praporek, popřípadě plukovní obvazíště, kde se shromažďovali všichni ranění. Lékař se svými pomocníky tu prováděl jen nezbytné, život zachraňující úkony. Zraněné vojáky neschopné chůze, ať lehce nebo těžce raněné, po zastavení krvácení, rychlém ošetření a obvázání předával nosičům a zdravotnickým vozům zajišťujícím transport do zařízení, která dále v týlu zřídil divizní zdravotnický ústav – do hlavního obvazíště a stanice pro lehce zraněné. Ostatní, jimž jejich zranění dovolovalo chůzi, pokračovali k této další instanci po skupinách pěšky.

Nebezpečný a fyzicky náročný byl úděl sběračů raněných – zde chvílka odpočinku během cesty k obvazíšti u Doberda na sočské frontě.

Šťestí v neštěstí – lehce ranění vojáci c. a k. pěšího pluku č. 28 na malbě ze vzpomínek Jaroslava Brdy

Obvazování raněného vojáka na praporekém obvazíšti českobudějovického c. k. zeměbraneckého pěšího pluku č. 29 na východní frontě v roce 1916

Z fronty do bezpečí a k dalšímu ošetření. Zranění kroměřížští domobrancí míří z palebné linie na Doberdu k obvazišti.

Obvaziště nouzově zřízené v interiéru kostela

Osazenstvo rakousko-uherského plukovního obvaziště na východní frontě

Zdravotnictví v první světové válce – do nemocnice

Na hlavním obvažišti, sestávajícím z přejímací, chirurgické a lůžkové části, byli ranění důkladně prohlédnuti, roztríděni podle závažnosti zranění a podle potřeby také ihned operováni. Aby nedošlo k přehlcení kapacit obvažišť nejbližší frontě, systém počítal s co nejrychlejším odsunem raněných a nemocných do zápolí, kde se v husté síti zdravotnických zařízení mohly jejich počty dobře rozptýlit. Zatímco lehce ranění vojáci schopní chůze procházeli přes stanici pro lehce zraněné, zotavovali se v polních útulnách a odtud se vraceli zpátky do pole ke svým jednotkám, ostatní vážněji zraněné muže odvážely nemocniční vozy a automobily dále od fronty do polních nemocnic či mobilních záložních nemocnic. Každé z těchto zařízení disponovalo kapacitou pro dvě stě raněných a nemocných. Vojáci v nich setrvávali na lůžkách tak dlouho, dokud jim jejich zdravotní stav nedovolil delší převoz.

Dopravu do vzdálených zdravotnických zařízení v zápolí – posádkových nemocnic, záložních nemocnic či zařízení Červeného kříže a dalších organizací a spolků pečujících o raněné a nemocné – obstarávala železnice, především zvláštní nemocniční vlaky se speciální lůžkovou úpravou. Pro občerstvení, ošetření a odpočinek přepravovaných vojáků sloužily po cestě stálé, mobilní a improvizované nemocniční stanice rozmístěné na železničních trasách, kudy se nemocniční transporty ubíraly nejčastěji.

Rakousko-uherská sanitní kolona směřuje k obvažišťům, aby odtud odvezla raněné do zdravotnických zařízení v týlu.

Budova c. a k. polní nemocnice č. 9/14 na východní frontě v dubnu 1916

Horská nemocnice, dřevoryt z cyklu Fronta od Josefa Váchala

Nakládání raněných do sanitních vozů. Dotyčné čekala mnohdy značně nepohodlná a bolestivá pouť po nerovných cestách do polní nemocnice.

*Operace hlavy pod širým nebem
(Sbírka Jendy Rajmana – Muzeum
klasického knihářství, Rožďalovice)*

*C. a k. vojenské sanitní auto
s personálem a úplným zařízením
mobilního operačního sálu*

Zdravotnictví v první světové válce – z fronty do zázemí

Po svém transportu z fronty byli ranění a nemocní vojáci umisťováni do zázemí. Zde byla po propuknutí války rakousko-uherská síť vojenských nemocnic rozšířena o stabilní záložní nemocnice, karantény a další zařízení, která měla stávající útvary podporovat. Vznikla také síť zdravotnických ústavů, které byly zakládány různými korporacemi, spolky či jednotlivci ze soukromých finančních prostředků, jejichž úroveň byla kontrolována armádou. Kvůli vysokým počtům raněných byly po celé monarchii zakládány nové nemocnice, nově i v menších městech a obcích, kam brzy začaly proudit první transporty raněných. Zdravotnické ústavy byly často zřizovány ve veřejných budovách, např. školách, společenských domech či sokolovnách, k nimž byli zranění z nádraží kvůli nedostatku vhodných erárních prostředků dopravováni i pomocí soukromých povozů, ve větších městech i pomocí tramvají. Do ošetřování se vedle vojenských lékařů a zdravotníků ve větší míře zapojili i nemobilizovaní civilní lékaři a dobrovolné zdravotní sestry. V zázemí se také začal zvyšovat počet válečných invalidů a slepců, o něž bylo nutné se postarat. Kvůli rozšíření lůžkové kapacity bylo započato i se stavbou dřevěných barákových nemocnic. Největší z nich byla postavena roku 1915 v Pardubicích a mohla pojmout až 10 000 pacientů.

Začínající dobrovolné ošetřovatelky podstupují kurz zdravotní péče ve vídeňské všeobecné nemocnici.

Tramvaj sloužící k přepravě raněných přijíždí před záložní nemocnicí č. 6 na pražském Žižkově.

Pro nové nemocnice byly často zabírány nové budovy. Na snímcích např. nemocnice v mladoboleslavské sokolovně.

Dobrovolníci a hasiči pomáhají vykládat raněné na nádraží v Olomouci.

Nemocnice zřízená v karlovarském Grandhotelu Pupp

Pohled na barákovou nemocnici v Pardubicích

Od Družiny ke Zborovu

Československé legie v Rusku představovaly početně největší složku československého zahraničního vojska v letech první světové války. Celkem jejich řadami prošlo přes 60 tisíc dobrovolníků. Takto silná armáda nutně vyžadovala mimo jiné i dobře organizované zabezpečení týlových služeb. Prvním útvarem se stala již v létě 1914 Česká družina. V rámci organizace ruské armády byla na úrovni samostatného praporu. Disponovala tedy vlastní praporem i ošetřovnou. Jejím praporem lékařem byl MUDr. Grigorij Nikolajevič Zacharov. Množství léků a lékařských potřeb odpovídalo normě určené pro prapor ruské armády. U jednotlivých rot vedli zdravotní službu ruští felčari. S příchodem dalších dobrovolců došlo v průběhu let 1916–1917 ke vzniku střeleckých pluků, které společně vytvořily československou brigádu. Zdravotní službu vedli jednotliví plukovní lékaři. Její první výzvou se stala bitva u Zborova. Hlavní obvištění se nacházelo v obci Cecová, odkud byli po prvotním ošetření zranění převáženi do brigádního lazaretu v Krásném. Odtud je pět sanitních automobilů transportovalo do Tarnopole a dále pokračovali po železnici do Kirilovské nemocnice v Kyjevě. Evakuace postupovala velmi rychle, raněným se dostalo již velmi brzy léčby v kamenné nemocnici, a proto měla rychlý průběh. K tomu přispěl i fakt, že první pomoc již na obvišti v Cecové měla vysokou úroveň. Celková organizace postupu byla velkou zásluhou MUDr. Zacharova. Zranění nebyla lehká, ale zhojila se hladce díky dobré první pomoci, rychlé evakuaci a kvalifikované práci zdatného chirurga na obvišti, což bylo za první světové války velmi ojedinělým jevem.

Po výrazném úspěchu u Zborova zrušila ruská vláda veškerá omezení na formování nových jednotek z českých a slovenských zajatců. Do konce roku 1918 se tak podařilo zformovat tři střelecké divize, které společně utvořily Československý armádní sbor. Úměrně s vojenskými útvary se rozrůstala i zdravotní služba.

MUDr. František Langer se narodil 3. března 1888 na Vinohradech. Do legií vstoupil v dubnu 1917 a po celou dobu sloužil jako plukovní lékař 1. střeleckého pluku. Účastnil se bitvy u Zborova, bojů na Sibiři, u Simbirsku a u Kazaně. Byl vyznamenán Řádem Sokola s mečí, Řádem Sokola s hvězdou, Československým válečným křížem, Československou revoluční medailí a Československou medailí Vítězství. Do vlasti se vrátil v prosinci 1919 v hodnosti majora zdravotní služby. Nadále setrval v československé armádě a sloužil u divizní nemocnice č. 1. Ve třicátých letech působil jako dramaturg Vinohradského divadla, byl významným autorem dramat a prózy. Účastnil se i druhého zahraničního odboje v letech 1939–1945. Po návratu byl povýšen do hodnosti brigádního generála a jmenován národním umělcem. Zemřel 2. srpna 1965 v Praze.

*Odvážení Otakara Husáka a Jana Syrového, kteří byli 2. července 1917 zraněni, před útokem československé brigády.
(fotoarchiv VHA)*

*Dobrovolci ranění v bitvě u Zborova v brigádním lazaretu v Krásném
(fotoarchiv VHA)*

MUDr. Grigorij Nikolajevič Zacharov se narodil 25. ledna 1884 v Petrohradě. Promoval v Moskvě v roce 1911. Byl ženským lékařem a pracoval také jako chirurg v zemské nemocnici v Pskově. K Družině byl přidělen 17. srpna 1914. V červnu 1917 se stal šéflékařem brigády, z legii odešel 16. dubna 1918. (fotoarchiv VHA)

Zdravotní vlaky

V souvislosti s revolucemi v Rusku a uzavřením míru s Německem byly československé legie v Rusku 25. ledna 1918 prohlášeny za autonomní součást francouzské armády, čímž došlo k potvrzení jejich neutrality vůči vnitřním ruským poměrům. Současně bylo rozhodnuto, že vojsko se přesune do Francie přes Sibiř a odjede z Vladivostoku.

Tento přesun armády na železnici znamenal také změnu v organizaci zdravotní služby. Dosavadní divizní lazarety byly přeměněny v sanitní vlaky. Jejich posláním bylo stát v některé uzlové stanici operujících vojenských částí a přejímat raněné přivážené přímo z bojiště. Odtud sanitní vlaky zprostředkovávaly další transport do týlových nemocnic.

Specifický fenomén našich legií v Rusku představovaly zdravotní letučky. V průběhu bojů často vystala nutnost ze sanitního vlaku stojícího v týlu poslat za raněnými jeden či dva vagony vedené zkušeným sanitářem a opatřené potřebným materiálem. Časem se tyto ad hoc vypravené vlaky rozšířily na několik vagonů se samostatným lékařem a vlastním hospodářstvím, neboť se někdy vzdálily od mateřského sanitního vlaku i přes 650 kilometrů. Tyto letučky měly řadu výhod: lehce se s nimi operovalo, byly rychlé, bylo je možné posílat na různé strany a opět rychle přivolat, díky malému počtu vagonů se dobře směstnaly na přeplněných ruských nádražích. Navíc nebylo nutné hýbat celým sanitním vlakem, kde odpočívali těžce ranění. Bojiště nikdy nebyla příliš daleko od trati, spojení bylo stálé, a ranění se tak v co nejkratší době dostali do sanitního vlaku.

Plukovní lékař 5. střeleckého pluku ošetřuje raněné po srážce vlaku způsobené bolševiky – červen 1918.

(fotoarchiv VHA)

Lůžkový vůz lazaretu 3. střelecké divize
(fotoarchiv VHA)

Převaz raněného ve zdravotním vlaku č. 3
(fotoarchiv VHA)

*Ranění dobrovolci ve zdravotním vlaku na samarské frontě
(fotoarchiv VHA)*

*Těžce ranění v divizním lazaretu č. 3
(fotoarchiv VHA)*

*Příjezd sanitního vlaku č. 4 na
nádraží ve Vladivostoku
(fotoarchiv VHA)*

Československé nemocnice a zdravotní služba v roce 1919

Do osamostatnění československého vojska využívali legionáři ruské vojenské nemocnice. V počátcích zde ošetření bylo dobré, s postupem času se však úroveň péče zhoršovala. Ruským lékařům mnohdy chyběla vlivnost i opravdový zájem o zdravotní stav našich dobrovolců. Od května 1918 začalo budování vlastních léčebných zařízení. Československé nemocnice se nacházely ve městech Čeljabinsk, Petropavlovsk, Omsk, Jekatěrinburg, Zlatoust, Tomsk, Irkutsk, Krasnojarsk a Vladivostok. V následujícím roce pak byla zdravotní služba v československém vojsku oproti prvotní improvizaci již plně rozvinuta a organizována. Podle výkazu z měsíce června 1919 měla k dispozici 67 lékařů, 80 mediků, 23 lékárníků a 12 zubních techniků. V sedmi stabilních nemocnicích se nacházelo přes dva a půl tisíce lůžek, dalšími téměř 1 500 lůžky disponovalo šest zdravotních vlaků. Každá ze tří divízí měla k dispozici vlastní divizní lazaret, vlastní týlovou nemocnici, vlastní zubní kabinet, lékárenský sklad a dům pro rekonvalescenty. Každý pluk disponoval plukovní ošetrovnou vedenou plukovním lékařem a rovněž vlastním zubním kabinetem. U každého praporu fungovala praporeční ošetrovna vedená zkušným medikem.

*Operace v Československé vojenské nemocnici č. 1 v Irkutsku
(fotoarchiv VHA)*

*Nemocní a ranění v Československé nemocnici v Čeljabinsku
(fotoarchiv VHA)*

*Chirurgické oddělení
Československé vojenské
nemocnice č. 4 ve Vladivostoku
(fotoarchiv VHA)*

Lékárna v Československé vojenské
nemocnici č. 1 v Irkutsku
(fotoarchiv VHA)

Výkaz o stavu zdravotní
služby v čs. vojsku z měsíce
června 1919
(VHA)

Nemocní v Československé vojenské
nemocnici č. 4 ve Vladivostoku
(fotoarchiv VHA)

Zuboléčebný kabinet 3. střelecké
divize
(fotoarchiv VHA)

Boj proti nakažlivým nemocem

Naprostý rozvrat ruského státu po dvou revolucích, obrovský pohyb obyvatelstva a dlouhodobý pobyt na železničních nádražích představovaly zvýšené nebezpečí onemocnění infekčními chorobami. Proti nim se lékaři snažili bojovat jednak osvětovými přednáškami o důležitosti dodržování dostatečné hygieny a pak především prostřednictvím očkování. Největší nebezpečí představovaly skvrnitý tyfus, cholera a pravé neštovice. Velkou pomoc tak představovaly prádelny zřizované na velkých nádražích.

Již od vzniku Družiny probíhalo mezi dobrovolci očkování, které pokračovalo i v následujících letech v závislosti na dostupnosti vakcín. Očkování proti neštovicím bylo podmínkou zařazení k evakuaci do vlasti. Proti tyfu probíhalo očkování až na lodích.

Od konce roku 1918 provozovali legionáři v Krasnojarsku Epidemiologicko-bakteriologický ústav. Nebylo zcela snadné provozovat vlastní vědecký ústav bez možnosti dostatečného přísunu vědeckých kapacit nebo odborné literatury. Přesto měl široký záběr činnosti. Prováděl rozборы vzorků, poskytoval dobrozdání v otázkách epidemiologie, bakteriologie a hygieny, vedl kurzy pro organizátory čistoty v částech, prováděl potřebné kontroly, vedl evidenci nakažlivých chorob u útvarů, vypracoval odborná pojednání o tělesné čistotě a boji proti nakažlivým nemocem, která se měla předčítat u útvarů, vydával vlastní věstník a vyráběl a distribuoval očkovací vakcíny.

*Očkování v Československé vojenské nemocnici č. 4 ve Vladivostoku
(fotoarchiv VHA)*

*Lázně umístěné ve vagonu
(fotoarchiv VHA)*

*Vojáci 12. střeleckého pluku
si perou prádlo v potoce před
příjezdem do Vladivostoku.
(fotoarchiv VHA)*

Přístroj k dezinfekci prádla umístěný v dezinfekčním vagonu
(fotoarchiv VHA)

Prádelna v Jekatěrinburgu
(fotoarchiv VHA)

Titulní strana Zdravotního věstníku,
který vydával Epidemiologicko-
bakteriologický vědecký ústav.
(VHA)

Začátky - Polsko a Francie 1939-1940

Základy československé zahraniční armády byly položeny již 30. dubna 1939 v polském Krakově. Krátce poté se do ní začali hlásit také první lékaři. Jedním z nich byl také známý český spisovatel a plukovník čs. armády z povolání MUDr. František Langer. Krátce nato odjel z Polska dál na Západ, kde stál u vzniku vojenské zdravotní služby u čs. jednotek ve Francii a později ve Velké Británii. Po vypuknutí války 1. září 1939 prodělali na polském bojišti svůj křest ohněm také čs. vojenští lékaři.

Na podzim roku 1939 se čs. jednotky začaly formovat v jižní Francii. U velitelství postupně vznikajících pěších pluků byla systematizována zdravotnická četa zajišťující dopravu raněných, lékárnu a plukovní obvižště. Prapory pak disponovaly zdravotnickým družstvem. Po reorganizaci 1. čs. divize ve druhé polovině května 1940, v jejímž rámci byly postaveny týlové útvary, vznikla divizní zdravotnická rota o síle téměř 180 mužů. Jen 53 z nich však byli čs. vojáci, zbytek tvořil posilový francouzský personál. Součástí divizní štábní autoroty se stala také zdravotnická autokolona. Přednostou zdravotní služby divize byl pplk. MUDr. Emanuel Unger, který zahynul v roce 1943 jako lékař na britské lodi Clan Macarthur, potopené německou ponorkou v Indickém oceánu. Mnozí lékaři a zdravotníci se účastnili ústupových bojů v červnu 1940 a někteří byli za prokázanou odvalu vyznamenáni.

Československá vlajka v táboře čs. vojenské jednotky v Malých Bronowicích u Krakova, léto 1939

Odvod branců čs. zahraniční armády ve Francii

Očkování proti tyfu po nástupu vojenské služby v čs. jednotkách v jihofrancouzském Agde

*Plukovník MUDr.
František Langer,
významný český
spisovatel a vojenský
lékař*

*Plukovník MUDr. František Langer (v brýlích) ve
vojenském táboře v Malých Bronowicích. Vpravo pplk.
Ludvík Svoboda, pozdější čs. prezident.*

*Čs. vojáci v jihofrancouzském Agde po
očkování*

Vojenská ošetrovna v jižní Francii

Čs. vojenská zdravotní zařízení ve Velké Británii

Čs. zahraniční armáda měla po evakuaci do Británie k dispozici větší počet lékařů, než kolik jich bylo možné umístit na systematizovaných místech v rámci čs. pozemních jednotek a letectva. V britských civilních nemocnicích ve Stratfordu a Warwicku byly proto v červnu 1941 zřízeny čs. nemocniční skupiny, které zde zůstaly i po odchodu čs. brigády z tohoto prostoru v květnu 1942 a koncem téhož roku se staly základem Čs. vojenské nemocnice v londýnské čtvrti Hammersmith. V čele této nemocnice, která fungovala až do konce října 1945, stál pplk. MUDr. Norbert Mahler. Zdravotní službu čs. zahraniční armády na Ministerstvu národní obrany v Londýně řídil MUDr. František Langer, jmenovaný na jaře 1945 do generálské hodnosti.

Na základě návrhu, který byl vznesen již v létě 1940, byla 9. prosince 1940 zřízena Ozdravovna čs. vojska, umístěná nejprve ve Windsoru, později pak v Bucklebury a od ledna 1944 do ukončení své činnosti v srpnu 1945 v Shottesbrooke Park u Londýna. Jistou dobu nedaleko Peterborough fungovala také speciální plicní ozdravovna pro čs. vojáky.

Naše exilová vláda také nakoupila velké množství zdravotnického materiálu určeného pro poválečnou potřebu. Proto musel být zřízen Čs. vojenský zdravotní sklad, umístěný v buckinghamském hrabství.

Sanitní vůz, který zakoupili pro čs. jednotky ve Velké Británii čeští krajané v USA, čeká na letišti v Chicagu na odlet.

Do spojeneckého válečného úsilí se v exilu zapojili nejen vojáci, ale i stovky civilních českých lékařů a zdravotnického personálu.

Pomoc čs. vojáků z Velké Británie ve formě kvalitního zdravotnického vybavení kamarádům na východní frontě

Vojáci čs. jednotek ve Spojeném království s novým sanitním vozem, který doputoval z USA.

Dopravní nehody, zranění při výcviku a nemoci byly příčinami ztrát čs. zahraničních jednotek ve Velké Británii během dlouhého čekání na invazi.

V roce 1945 se stal jednou z tváří tzv. Londýnského vydání čs. poštovních známek, kde měl symbolicky zastupovat čs. lékaře, kteří zahynuli v boji za osvobození vlasti.

Sbírka pořádaná Československým červeným křížem v ulicích válečného Londýna. S dívkami v národních krojích pózuji vojáci de Gaullovy Svobodné Francie.

Štábní kapitán MUDr. Miroslav Novák působil jako vojenský lékař u čs. pozemních i leteckých jednotek na západní frontě. V lednu 1944 zahynul v důsledku dopravní nehody.

Zdroje: Jiří Plachý, Tomáš Jambor, ACSA Chicago (USA), VUA-VHA Praha, Neptune (UK)

Lékaři a pacienti

Se zbytky čs. jednotek se z poražené Francie do Velké Británie dostalo i 65 čs. vojenských lékařů. Na Britských ostrovech kromě toho žilo něco okolo dvou stovek čs. exulantů s ukončeným lékařským vzděláním. Počet čs. lékařů se však i v následujících letech zvyšoval. V roce 1941 bylo studentům lékařských fakult vyšších ročníků z řad příslušníků čs. zahraniční armády umožněno dostudovat na britských univerzitách. V únoru a červenci 1943 na univerzitě v Oxfordu promovalo 41 nových čs. lékařů. Většina z nich následně našla v důsledku nadbytku lékařů u čs. jednotek uplatnění v britské armádě.

Československé pozemní jednotky prošly v létě 1940 výraznou početní redukcí. Z divize byla vytvořena 1. čs. smíšená brigáda, jejíž nedílnou součástí byla brigádní ambulance. V letech 1940–1944 se její početní stavy pohybovaly v rozmezí 160–200 mužů. Po invazi do Normandie byla Čs. samostatná obrněná brigáda zasazena v době od října 1944 do května 1945 u pevnosti Dunkerque, kde téměř dvě stovky jejích příslušníků padly a více než pět set čs. vojáků utrpělo zranění. Řadu zraněných zachránili čs. vojenští lékaři, případně příslušníci 16. kanadské vojenské nemocnice, kde byly léčeny těžší případy.

Československé letectvo se v létě 1940 stalo formální součástí britské Royal Air Force. Naši letci byli léčeni v britských vojenských nemocnicích.

Během 2. světové války zahynulo více než pět stovek příslušníků čs. letectva. Na frontě u Dunkerque padly v letech 1944–1945 téměř dvě stovky čs. vojáků.

Jeden z čs. vojenských lékařů npor. MUDr. Oskar Schlesinger

Na pět set čs. vojáků bylo během bojů na západní frontě zraněno. Řada z nich si do civilního života odnesla trvalé následky.

Tankista poskytuje první pomoc zraněnému vojákovi na frontě u Dunkerque.

*Příslušníci
čs. zahraničních
jednotek
byli prvními
českými
pacienty,
jejich životy
zachraňoval
nový zázračný
lék – penicilin.*

Příslušníci Čs. samostatné obrněné brigády obléhali od října 1944 do května 1945 severofrancouzský přístav Dunkerque, kde se opevnila silná německá posádka.

*Objekt označený červeným křížem v obležené
pevnosti Dunkerque*

*K poválečné obnově
Československa pomáhaly
i sbírky na nákup
zdravotnického materiálu pro
osvobozenou vlast.*

*Zdroje: Jiří Plachý, Tomáš Jambor, ACSA Chicago
(USA), VÚA – VHA Praha, VHÚ Praha*

Zdravotní služba u čs. jednotek na Středním východě

Po kapitulaci Francie vznikl z československých dobrovolníků na Středním východě v britském mandátním území Palestina 8. srpna 1940 čs. pěší pluk 4. Jeho šéflékařem byl 13. srpna ustanoven MUDr. Evžen Reichenthal, který se později stal i šéflékařem celé skupiny čs. armády na Středním východě. Po reorganizaci pluku 1. listopadu 1940 na Čs. výcvikové středisko – Východní a Čs. pěší prapor 11 – Východní se šéflékařem praporu stal npor. (později kpt.) MUDr. Leopold Fürth, který s praporem absolvoval celé bojové nasazení v Západní poušti, Sýrii i u Tobruku. Šéflékařem jednotky zůstal i po reorganizaci Čs. pěšího praporu 11 – Východního na Čs. lehký protiletadlový pluk 200 – Východní.

Pro zabezpečení péče o raněné a nemocné čs. vojáky byla 23. března 1942 zřízena v Egyptě v Ruscilli Camp nedaleko Rosetty Čs. polní nemocnice na Středním východě číslo 3 s kapacitou 66 lůžek. Velitelem nemocnice byl škpt. zdrav. MUDr. Viktor Gans. Nemocnice byla 29. června 1942 evakuována před hrozícím průlomem německých a italských vojsk a přesunuta do Jeruzaléma, kde působila jako N°16 British General Hospital – Czechoslovak Section a od října 1942 jako Čs. vojenská nemocnice číslo 1. V červenci 1943 se přesunula do Velké Británie.

Ošetřovna se stanem pro nemocné čs. pěšího pluku 4 v britském vojenském táboře Gede v Palestině v roce 1940

Ošetřovna Čs. pěšího praporu 11 – Východního v Tobruku. Uprostřed MUDr. Leopold Fürth.

Polní obvaziště Čs. pěšího praporu 11 – Východního bylo v Tobruku v roce 1941 umístěno pod starým fíkovníkem, jediným stromem v celém pásmu čs. praporu.

Rekonvalescenti v Čs. vojenské nemocnici číslo 1 v Jeruzalémě v prosinci 1942

MUDr. Evžen Reichenthal (uprostřed) před ošetřovnou čs. pěšího pluku 4 v Gedeře v roce 1940

Budova velitelství Čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – Východního v Haifě na podzim 1942 se zaparkovaným sanitním automobilem

Škpt. zdrav. MUDr. Viktor Gans před vstupem do Čs. vojenské nemocnice číslo 1 v Jeruzalémě v prosinci 1942

Zdravotní služba u čs. jednotek na východní frontě

U čs. vojenské jednotky v SSSR se v průběhu roku 1942 v Buzuluku soustředilo zpočátku patnáct čs. lékařů. Po vzniku 1. čs. polního praporu byla v rámci jeho pomocné rotы zřízena zdravotní četa. Jejím velitelem a šéflékařem jednotky byl por. MUDr. František Engel. Díky relativně velkému počtu lékařů u čs. vojenské jednotky v SSSR měla vlastní lékařské také 1. a 2. rota 1. polního praporu.

Po rozšíření praporu na 1. čs. brigádu v SSSR v roce 1943 byla zdravotní četa rozšířena na zdravotní rotu. Šéflékaři brigády byli škpt. MUDr. Ervín Líbal a por. MUDr. František Engel. Po zřízení 1. čs. armádního sboru v SSSR v Sadaguře u Černovců v dubnu 1944 byla v rámci týlu sboru zřízena zdravotní služba, jejímž přednostou byl škpt. MUDr. Ervín Líbal.

Zdravotní jednotky byly v rámci sboru zřízeny zpočátku nerovnoměrně. 1. čs. samostatná brigáda měla zdravotní prapor, šéflékařem brigády byl ppor. MUDr. Karol Büchler. 2. čs. paradesantní brigáda měla zdravotní četou, šéflékařem byl ppor. MUDr. Alexander Reháč. 3. čs. samostatná brigáda měla zdravotní rotu, šéflékařem byl také ppor. MUDr. Karol Büchler. 1. čs. samostatná tanková brigáda měla zdravotní četou, šéflékařem byl ppor. MUDr. Vojtěch Glaz. Do konce války byly zdravotní jednotky u všech brigád sboru, s výjimkou 4. čs. samostatné brigády, reorganizovány na zdravotní prapor.

Lékaři čs. vojenské jednotky v SSSR v Buzuluku v listopadu 1942

MUDr. František Engel se sanitářkami 1. čs. samostatné brigády v SSSR v roce 1943

Sanitní automobil, který věnoval čs. vojenské jednotce v SSSR Červený kříž z Kanady.

*Ošetřování raněného
v bojích v Dukelském
průsmyku v Karpatech
na podzim 1944*

*Výcvik zdravotní služby v 1. čs. polním praporu
v SSSR v Buzuluku v roce 1942*

*MUDr. Jan Hönig při
operaci ve zdravotnickém
stanu čs. vojenské
nemocnice v Černovcích
v roce 1944*

*Pacienti a zdravotní sestry čs. vojenské
nemocnice v Černovcích v roce 1944*

Civilní protiletecká ochrana 1929-1945

První světová válka přinesla rozvoj techniky, především ničivé nasazení letectva a bojových plynů. Po této zkušenosti bylo nutné zajistit ochranu civilního obyvatelstva před účinky leteckých útoků. V Československu vzniklo v roce 1929 ve spolupráci Československého červeného kříže a Ministerstva národní obrany Ústředí ochrany obyvatelstva, které se zabývalo touto problematikou. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci zřídilo Ministerstvo vnitra v roce 1935 Civilní protileteckou ochranu (CPO). Úkolem této organizace bylo minimalizovat škody na životech a majetku po případných nepřátelských náletech. Podstatnou složkou CPO byla i zdravotní služba.

Po nacistické okupaci nechali Němci zpočátku původní československý systém CPO v činnosti a od roku 1941 jej začlenili do říšské protiletecké ochrany Luftschutz, řízené Říšským ministerstvem letectví. Pražský primátor JUDr. Otakar Klapka ve spolupráci s předsedou protektorátní vlády generálem Aloisem Eliášem cíleně budoval válečnou CPO v Praze jako základnu povstaleckých sil pro protiněmecké povstání. Po reorganizaci německé správy byly na konci války stálé jednotky Luftschutzu podřízeny policii jako Luftschutzpolizei. Do jednotek Luftschutzu a Luftschutzpolizei byli odváděni mladí Češi z protektorátu jako do jedné z forem nuceného nasazení.

Cvičení CPO v roce 1938. Simulování leteckého útoku bojovými plyny nad Pražským hradem.

Figurant simuluje následky bombardování při cvičení československé CPO v roce 1938.

*Asanační četa v plynových maskách při cvičení CPO
v roce 1938*

*Stejnokroje pražské
Luftschutzpolizei z období
protektorátu*

Zdravotní služba během pražského povstání

Vojenský odboj v Praze, reprezentovaný především nejlépe připravenou ilegální organizací s krycím názvem Bartoš, při plánech povstání v hlavním městě v oblasti zdravotní služby v první linii počítal především s českými příslušníky protiletecké ochranné policie (Luftschutz). Ta měla za protektorátu kromě hasičských a obnovovacích pohotovostí pro případ náletů na Prahu v šesti policejních úsecích také 12 sanitních pohotovostí a řadu ošetřoven. Vedle českých lékařů a zdravotních sester zde sloužilo v roli „sanitáků“ mnoho totálně nasazených středoškolských studentů. Jejich činnost za povstání koordinoval z podzemního krytu Vojenského velitelství Velké Prahy Bartoš v Bartolomějské ulici zkušený a uznávaný generál zdravotnictva MUDr. Klement Zrůnek (1881–1959). Mimoto se povstalci mohli opírat i o síť českých nemocnic a dobrovolníků z řad sester Červeného kříže a soukromých lékařů. Významnou roli v podpoře činnosti povstalecké zdravotní služby sehrálo i vysílání českého rozhlasu. Mnozí příslušníci sanitních pohotovostí protiletecké ochranné policie se zúčastnili dokonce i bojových akcí, ale jejich nejcennějším vkladem do povstání byla především záchrana stovek lidských životů.

Nášivka českých příslušníků protiletecké ochranné policie

Plánek rozdělení povstalecké Prahy podle policejního členění z pozůstalosti architekta vojenských příprav povstání pplk.gšt. Františka Bürgera-Bartoše

Dvojice sanitáků protiletecké ochranné policie odnáší raněného barikádníka ulicí v centru města.

Obrovskou odvahu a obětavost v bojích v povstalecké Praze prokázaly zdravotní sestry.

Kavárna Hlavovka na dnešním vinohradském náměstí Míru sloužila povstalcům k shromažďování raněných především v bojích o nedalekou rozhlasovou budovu.

Ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda po příletu do Prahy navštívil v doprovodu velitele povstání gen. Karla Kutlvašra kliniku prof. Jiráska a zastavil se u zraněných povstalců.

Lékaři v korejské válce

Československo po vypuknutí války zaujalo čelné místo mezi sovětskými satelity podporujícími agresivní režim Kim Ir-sena. Jednu z forem pomoci představovalo vyslání kompletní chirurgické polní pohyblivé nemocnice vedené čs. vojenskými lékaři a doplněné civilním středním zdravotnickým personálem. Vedle politického významu, který zdůrazňovalo tehdejší vedení státu, měli lékaři poskytovat pomoc i strádajícímu civilnímu obyvatelstvu a získat poznatky a zkušenosti ze soudobého boje a využít je v případném konfliktu v Evropě.

Podle původních plánů měla nemocnice působit v bezprostřední blízkosti fronty a poskytovat primární ošetření raněným. Podle toho bylo vybráno technické vybavení a personál. První turnus dorazil do Koreje v dubnu 1952. Při jeho začlenění do odsunové nemocnice v Sógamu se ale objevily vážné problémy. Ty umocňovala i jazyková bariéra, místní obyvatelstvo neznalo žádný světový jazyk.

V dubnu 1953 dorazil do Severní Koreje druhý turnus našich zdravotníků a nemocnice byla přesunuta do Onsari. Po podepsání příměří v červenci se situace nemocnice od základů změnila. Stala se civilní nemocnicí a byla přesunuta do Čondžinu. Vybraná skupina specialistů zde působila až do roku 1960.

Působení čs. zdravotníků přineslo řadu poznatků, a to především při léčení těžkých zmoždění a zlomenin způsobených bombardováním a tlakovou vlnou. Tyto zkušenosti významně ovlivnily odbornou přípravu v čs. armádě.

Primář a velitel druhého turnusu major MUDr. Bedřich Placák. Za normalizace byl za své postoje zbaven funkce náčelníka chirurgického oddělení v Ústřední vojenské nemocnici, po podepsání Charty 77 mu bylo znemožněno vykonávat práci lékaře.

Primitivní komunikace byly v období deštů zcela nesjízdné, a tak ranění čekali strastiplnou cestu na dvoukoláku taženém skotem.

Práce s parním sterilizátorem

*Velitel prvního
turnusu podplukovník
MUDr. Josef Barták*

*I když k stavebním pracím byli využíváni i lehce
ranění, spočívala těžká fyzická práce při budování
zemljanek, manipulaci s materiálem a údržbě
techniky především na bedrech čs. zdravotnického
personálu.*

*Snímek operačního sálu v Onsari
dokumentuje, v jak primitivních
podmínkách pracovali naši lékaři.*

*Vesnička Onsari se nacházela
v obtížně přístupném horském
terénu, jednotlivá pracoviště
byla od sebe vzdálena i několik
kilometrů.*

*Rákosové domky a zemljanky
neposkytovaly žádnou
ochranu před bombardováním
a ostřelováním z kulometů.
Nemocnice totiž nebyla vyslána
pod hlavičkou Čs. červeného
kříže. Podle ženevských úmluv by
musel být o jejím zasazení předem
informován nepřítel, což čs.
i severokorejská strana odmítly.*

Válka s covidem

V březnu 2020 vypukla ve světě pandemie virové choroby covid-19. První tři případy nákazy v České republice byly potvrzeny 1. března, o dva týdny později vláda vyhlásila nouzový stav. Armáda jako první přijala velmi rychle přísná protiepidemická opatření, a to dříve než byla zaváděna celorepublikově. Útvary postupně omezily svůj výcvik a běžné úkoly na nezbytně nutné minimum, cílem bylo zajistit udržitelnost chodu všech jednotek. Číslo nakažených vojáků nebo vojaček v karanténách se tak podařilo i v nejkritičtějších momentech udržet na nízkých hodnotách.

Krátce po vypuknutí pandemie covid-19 vyžadovala situace v České republice posílení složek integrovaného záchranného systému příslušníky Armády ČR. Jedním z prvních nasazení příslušníků AČR byla pomoc při kontrolách a testování na hraničních přechodech. Později šlo o poskytnutí různých forem pomoci v dalších oblastech. Například ve druhé polovině roku 2020 muselo být kvůli zhoršující se epidemiologické situaci a značnému zatížení zdravotnických zařízení nasazováno více příslušníků Armády ČR do nemocnic. Nasazen byl velký počet transportních prostředků, jimiž byly zabezpečeny dostatečné kapacity zejména v oblasti logistické podpory, která se hrávala v počátečních měsících pandemie důležitou roli. Vojáci AČR též uplatnili své odborné schopnosti při provádění dezinfekce osob a materiálu a podíleli se technicky a personálně na výstavbě odběrových míst.

Armádní logistika se zapojila při přepravě zdravotnického materiálu, například ochranných prostředků zakoupených v Číně. Během dvou měsíců téměř 400 vojáků najezdilo okolo 50 tisíc kilometrů a přepravilo 200 tun materiálu. Zapojilo se i armádní letectvo, a to při přepravě v rámci Česka i při letech do zahraničí.

Od samého počátku pandemie byla v první linii boje s covidem Ústřední vojenská nemocnice. Kolegům v civilu pomáhali i zdravotníci z ŮBO Těchonín.

Řadou úkolů byli pověřováni vojáci 31. pluku radiční, chemické a biologické ochrany z Liberce. Dezinfekční odřady byly připraveny na vyžádání pomoci kdekoli na území České republiky.

Armáda ČR zabezpečovala výstavbu a provoz polního záložního zdravotnického zařízení zřízeného v Praze-Letňanech. Zahrnovalo 500 lůžek zdravotnické péče, z nichž bylo deset vyčleněno pro poskytnutí intenzivní péče. Zbývající byla určena pro standardní zdravotnickou péči.

Jen v Praze vyrostla během jediného dne tři mobilní odběrná místa určená pro dobrovolníky, kteří měli zájem se otestovat, zda ne onemocněli covidem. Žitkovy sady na Palackého náměstí, prostor na náměstí Míru a Kateřinskou zahradu obsadili s těžkou technikou vojáci 151. ženijního praporu Bechyně, aby připravili pro tato odběrná místa zázemí.

Vzhledem ke kritické situaci v některých regionech došlo u misi jako například EUTM v Mali a Resolute Support v Afghánistánu k dočasnému snížení počtů a stažení části sil. Například v Mali šlo až o polovinu vojáků. Změnou byly pro české vojáky roušky, a přísná hygienická opatření, která sice jejich schopnosti omezovala, ale nakonec pomohla plnit českým vojákům jejich úkoly i během první vlny pandemie.

Dne 3. května 2021 bylo v Praze 8 v hale O2 universum otevřeno Národní očkovací centrum. Na jeho výstavbu bylo nasazeno 70 vojáků, provoz zajišťovalo celkem 250 vojáků, 70 v jedné rotaci. Denně bylo naočkováno až 7 000 klientů.

Vojáci působili i ve Slezské nemocnici v Opavě.

Letecká záchranná služba Armády ČR vyčlenila jeden vrtulník Sokol W-3A pro převoz pacientů s onemocněním covid-19 mezi nemocnicemi. Převarování byli pacienti převážně z Karlovarského kraje do nemocnic v Jihočeském a Ústeckém kraji, Kraji Vysočina i do Prahy.

Pomoc příslušníků AČR v zařízení sociálních služeb

Vojáci 14. pluku logistické podpory pomáhali např. v nemocnici a léčebně dlouhodobě nemocných v Domažlicích, Jaroměři, Rychnově nad Kněžnou, Jičíně, Trutnově nebo v Karviné.

Chytrá karanténa, jejíž součástí byli i vojáci, měla omezit nekontrolované šíření onemocnění covid-19 rychlým mapováním kontaktů nemocného s využitím zejména údajů o platbách kartou a záznamů telefonních operátorů. Medici Fakulty vojenského zdravotnictví pomáhali krajským hygienickým stanicím a obvolávali rizikové kontakty.

Vojenští zdravotníci v misích

Príslušníci zdravotnícké služby se účastní prakticky všech zahraničních nasazení jednotek AČR, ať už v rámci samostatných jednotek, nebo jako součást dalších kontingentů. Působili v rámci humanitárních misí, kdy poskytovali zdravotnickou péči místnímu obyvatelstvu například v Turecku, Pákistánu nebo Iráku. Lékařskou péči poskytovali obětem války, ale také živelních katastrof, jako bylo například zemětřesení nebo povodně.

Česká polní nemocnice byla v zahraničních operacích budována také kvůli zabezpečení lékařské péče vlastním nebo koaličním vojákům. V případě vyslání menších chirurgických týmů působili čeští zdravotníci v rámci polních nemocnic například Spojených států amerických, Spolkové republiky Německo nebo Francie. V roce 2011 byl tým českých vojenských lékařů vyslán na pomoc v rámci krize ve zdravotnictví na Slovensko. Zapojili se také do řešení uprchlické krize ve Slovinsku v letech 2015 a 2016. Příslušníci vojenské zdravotnické služby působí v současné době v rámci mise EUTM Mali. Vojenští zdravotníci a kynologové jsou také součástí jednotek 601. skss působících v zahraničních operacích.

Období	Mise	Dislokace	Jednotka	Počet příslušníků
1994–1998	UNCRO, UNTAES	Chorvatsko (Knin, Záhřeb) Východní Slavonie	polní chirurgické týmy (PCHT)	21–40členné
duben–září 1999	AFOR (humanitární, pomoc kosovským uprchlíkům)	Albánie (Kavaje)	polní nemocnice (PN)	89
září–říjen 1999	humanitární po zemětřesení	Turecko (Gölcük)	PCHT	35
květen 2002 – duben 2003	ISAF	Afgánistán	PN	2×150
duben–prosinec 2003	Iraqi Freedom	Irák (Basra)	PN	Celkem cca 310
2004–2005	Iraqi Freedom	Irák (Basra)	PCHT	6členné
listopad 2005 – leden 2006	Winter Race (humanitární po zemětřesení)	Pákistán (Bagh)	PCHT (NLD Role 2)	30
březen 2007 – prosinec 2008	ISAF	Afgánistán (Kábul)	Role 2E	5×80
únor 2011 – prosinec 2021	ISAF (RSM)	Afgánistán – Kábul vojenská nemocnice	21× PCHT	310
prosinec 2016 – červen 2017	1. úkolové uskupení PCHT, Irák	Irák	PCHT	17 (AVZdr 14)
2019 – do současnosti	EUTM	Mali	Role 1	3členné

Do stanových městeček uprchlických táborů byly z 6. polní nemocnice vysílány mobilní zdravotnické hlídky, které na místě poskytovaly ambulantní péči.

Rozvinutá polní nemocnice ve městě Kavaje v Albánii

Personál 6. polní nemocnice nasazené v rámci operace AFOR poskytoval odbornou a kvalifikovanou zdravotnickou pomoc nejen kosovským uprchlíkům, ale také příslušníkům mise.

Sklad zdravotnického materiálu

Polní chirurgický tým zvládal i poměrně složité operace.

Vojenští zdravotníci v misi ISAF

Armáda České republiky má mnohaletou tradici vysílání vojenských polních nemocnic a zdravotnických týmů do nestabilních oblastí. Kořeny této činnosti sahají do roku 1994, kdy bylo rozhodnuto o posílení našeho kontingentu na území bývalé Jugoslávie o polní chirurgickou nemocnici. České polní nemocnice byly nasazovány také v misích NATO V těchto případech šlo o nemocnice spíše humanitárního charakteru, které nebyly zařazeny do určité bojové sestavy. K prvnímu takovému začlenění a zařazení pod velení bojových složek došlo až v roce 2007 a 2008 během operace ISAF v Afghánistánu. V řadě rotací se zde vystřídaly desítky lékařů a stovky zdravotních sester. Prioritou byla péče o zraněné koaliční vojáky. Nemocnice poskytovaly odbornou péči středně a těžce raněným, popáleným a nemocným, prováděly hygienicko-epidemiologická opatření apod. Převážnou část pacientů tvořili i místní obyvatelé, dospělí i děti, se střelnými poraněními a se zraněními způsobenými nástražnými systémy a pěchotními minami.

Vzhledem k značným nákladům a obtížím s nedostatkem kvalitního zdravotnického personálu, který by bylo možné nasadit do zahraniční operace, a především kvůli nutnosti zabezpečit chirurgy různých specializací a lékaře intenzivní péče se v současné době při nasazování zdravotnických jednotek stále více prosazují interoperabilita a modulární systémy. Jde o propojení prvků z jednotlivých států, a to zdravotnické techniky, materiálu nebo zdravotnických týmů do mnohonárodních celků.

Vojenská nemocnice u kábulského letiště, duben 2007

Příjem dětského pacienta

Příprava pomůcek na operačním sále

Překládka pacienta do kábulské sanitky

Snímek dokumentuje špičkové vybavení naší polní nemocnice.

Technika připravená na vyhlášení signálu MASČAL, tj. na příjem velkého počtu raněných

Autoři výstavy:
pracovníci Oddělení vojenské historie VHÚ Praha pod vedením Mgr. Petra Matějčka,
Mgr. Martin Flosman (Vojenský historický archiv) ve spolupráci s plk. Lucií Jarešovou
a Mjr. Ing. Ladou Ferkálovou

Fotografie a dokumenty:
Vojenský historický ústav Praha, Vojenský historický archiv, archivy autorů

Grafické řešení: Adéla Zemanová

Jazyková redakce: Milena Krejsová, Kamil Novák

© Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2022